Oos Gebrook

Heemkundevereniging Hoensbroek

Jaargang 5 nr. 3 – december 2012

Oos Gebrook

Een uitgave van de Heemkundevereniging Hoensbroek.
Jaargang 5 *nummer 3 – december 2012*

Redactie:

Jan Bus
Hein Giesen
Bernard Grothues
Jo Hermanns
Wim Kortekaas
Math Mertens

Ingezonden artikelen:

Jan Creusen ZG
Wiel Sijstermans
J.A.A. van den Berg
J.G.H. Heltzel

Afbeeldingen:

René Fijten
Hub Ermers

Acquisitie en advertenties:

Jan Bus
Hein Giesen

Secretariaat:

Klinkertstraat 19,
6433 PA Hoensbroek, tel: 045-5217721
E-mail: secretaris@heemkundehoensbroek.nl

Verenigingslokaal:

Schuinstraat 2a 6432CM Hoensbroek

Bank:

ING 3280562 t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroek

Website:

www.heemkundehoensbroek.nl

Losse nummers € 2.00

Inhoudsopgave

- Veranderingen in het bestuur 4
- Ons nieuwe boek 'Kasteel Hoensbroek' 5
- Presentatie boek 'Kasteel Hoensbroek' 6
- Ode oan Jef 8
- Het onderzoek naar de Hoensbroekse oorlogsslachtoffers 9
- Rondom het Kasteel 16
- Barbeknoeien 17
- Opwinding in de Verenigde Staten 18
- Kaatmore 20
- Een nieuwe reus uit Weustenrade 22
- Kowrenne 25
- Oos, Ós of Òs Gebrook 28
- Reacties 30
- De Staatsmijn Emma Deel 4 31
- Sinterklaas 38
- Sjterke 42
- Begunstigers 43

W. MENGELERS – AUTO ELEKTRA
Burg. Slanghenstraat 11
6433 AR Hoensbroek
Tel.: 045- 5217777

PETER WIND - PAPIER/KANTOORVAKHANDEL
Akerstraat Noord 288
6431 HW Hoensbroek
Tel. 045 - 523 07 48

Veranderingen in het bestuur

Graag willen we u op de hoogte brengen van enkele veranderingen, die er sinds de vorige editie van dit blad in het bestuur van onze vereniging hebben plaatsgevonden.
Heel onverwacht heeft onze voorzitter Paul Borger een maand geleden om gezondheidsredenen moeten besluiten het voorzitterschap van onze vereniging neer te leggen. Als algemeen bestuur betreuren wij ten zeerste, dat een van onze oprichters en bestuursleden van het allereerste uur nu gedwongen moet afhaken. Maar wij hebben dit gewoon te respecteren, want Pauls gezondheid komt te allen tijde op de eerste plaats. Natuurlijk zal tijdens de jaarvergadering in maart volgend jaar nog op gepaste wijze van hem afscheid worden genomen, maar nu al willen we Paul zeer nadrukkelijk bedanken voor zijn grote inzet om van onze vereniging de bloeiende club te maken, die het nu is.
Gelukkig hebben we inmiddels Jan Bus bereid gevonden om tot aan de jaarvergadering Paul als voorzitter te vervangen. Daar zijn we erg blij mee.
Een ingrijpende wijziging dus in ons bestuur, maar daar is het niet bij gebleven. Kort voor het vertrek van Paul liet Rob Zwaak ons weten om persoonlijke redenen zijn lidmaatschap bij het bestuur op te zeggen. En kort daarna meldde ook Hein Bisschops het bestuur te willen verlaten. De vereniging is hen bijzonder dankbaar voor hun inzet en betreurt maar respecteert tegelijkertijd dit besluit. Gevolg van een en ander is, dat we tot aan de jaarvergadering met drie bestuursleden minder onze activiteiten zullen voortzetten. Gelukkig hebben wij daarbij dus de helpende hand van Jan Bus toegestoken gekregen.

Heemkundetentoonstelling

Op de valreep is het ons gelukt om een Heemkundetentoonstelling op stapel te zetten. De expositie wordt gehouden in het leegstaande winkelpand van Jacobs Mode in de winkelgalerij aan de Kouvenderstraat en zal in de tweede helft van december geopend zijn.

Meer hierover binnenkort via uw mailbox en in de regionale weekbladen.

PARTYCENTRUM AMICITIA
Markt 9
6431 LG Hoensbroek
Tel.: 045- 5212999

Ons nieuw boek
‘Kasteel Hoensbroek’

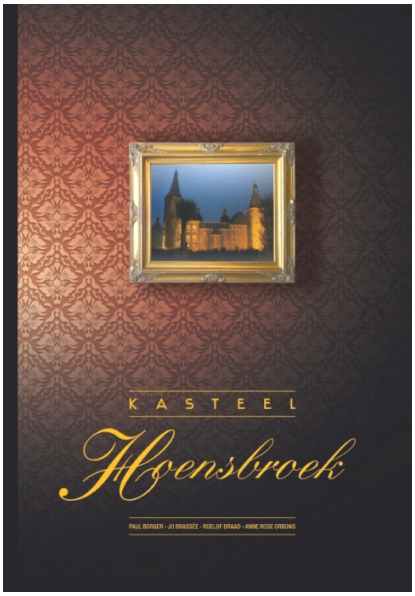

Ter gelegenheid van het eerste bestaanslustrum van onze vereniging hebben we een schitterend boek over Kasteel Hoensbroek uitgegeven.
Het boek is prachtig vormgegeven en geeft in 208 pagina’s een overzicht van hoe het kasteel in de loop der eeuwen is gegroeid tot het grootste tussen Maas en Rijn. Onder andere wordt uitgebreid aandacht besteed aan de restauraties van het kasteel in de jaren na 1927 en aan wat zich in de loop der jaren rondom het kasteel heeft afgespeeld. Ook de heraldiek van het adellijk geslacht van Hoensbroeck is in full color opgenomen en uitgebreid beschreven. De heemkundevereniging heeft daarbij veel medewerking gekregen van de conservator van het kasteel en van het Regionaal Archief Rijckheyt. We hadden daardoor voor het eerst ook toegang tot de archieven van de stichting Ave Rex Christe, sinds 1927 eigenaar van het kasteel. Mede daardoor is het een zeer interessant boek geworden met veel tot nu toe onbekend materiaal.
De vereniging is veel dank verschuldigd aan alle Vrienden van de Heemkundevereniging voor hun financiële steun. Daarbij hebben we veel te danken aan de inzet van onze leden Jan Bus, Jo Hermanns en Hein Bisschops, die veel vrienden bereid hebben gevonden bij te dragen aan het mogelijk maken van dit boek.
Het boek kost € 24,95 en is verkrijgbaar bij penningmeester Hein Giesen, G.B. van Hövellplein 12-13 en op woensdagavond in het verenigingslokaal aan de Schuinstraat 2a naast de speeltuin in Maria-Gewanden en bij The Read Shop Hoensbroek, Kouvenderstraat 45 en Kantoorboekhandel Peter Wind, Akerstraat Noord 288.

LENDI MANNENMODE & FIÈRA DONNA DAMESMODE
Kouvenderstraat 13/15
6431 HA Hoensbroek
Tel : 045- 5212430

Presentatie boek 'Kasteel Hoensbroek'

Lang hebben we er naar uitgekeken, maar na meer dan een jaar hard werken was het dan eindelijk zo ver. Op vrijdag 7 september 2012 werd om 20.00 uur in de Grote Remijs van het kasteel het jubileumboek van onze vereniging over Kasteel Hoensbroek gepresenteerd.
Tijdens een door bijna 200 belangstellenden bezochte bijeenkomst werden de eerste exemplaren van het boek overhandigd aan het hoofd van de familie, die het kasteel gebouwd en honderden jaren lang bewoond heeft, Reichsgraf und Marquis Rüdiger von und zu Hoensbroech en aan cultuurwethouder Barry Braeken. Maar voordat dit gebeurde hield architect ir. Piet Mertens een mooie toespraak, waarin hij het boek een prachtige bekroning noemde van een reeks publicaties over het kasteel. Hij benadrukte ook de belangrijke rol van pastoor Röselaers en de stichting Ave Rex Christe voor het behoud van het kasteel en de restauratie ervan. Hij sloot zijn bijdrage af met onze vereniging te prijzen als stimulator van onze eigen streekgeschiedenis, maar ook riep hij ons op meer als 'luis in de pels' te fungeren. Ook de markies en de wethouder prezen in hun toespraak het werk van de heemkundevereniging. Tenslotte kwamen de mensen, die aan de samenstelling van het boek hadden meegewerkt, aan de beurt om in het zonnetje gezet te worden. Ieder van hen: Jo Brassée, Paul Borger, Roelof Braad, Anne Rose Orbons en het echtpaar Boumans ontving een exemplaar van het boek en een mooie bos bloemen.
Dat alles werd op een vrolijke en hier en daar ook carnavaleske manier omlijst met optredens van onze troubadour Wiel Sijstermans en het welbekende trio July en de *Muppe.*

HEUNEN COIFFEUR HERENSALON
Wilhelminastraat 76
6431 XX Hoensbroek
Tel : 045- 5211324

WONING EN PROJECTINRICHTING MIJN STIJL CHANTAL DRIESSEN
Hoofdstraat 390
6432 GN Hoensbroek
Tel : 045- 5216678

Ode aan Sjef

Wae geit

sjpele in d'n hiemel
veur 't aanzeen van God's troeën
moag veur altied blieve zènge
en dát kòs Sjefke zoeë sjoeën.

Alle èngelkes doaboave
zulle òm hem heen goan sjtoan
en dan mit't hiemels kuërke
ieëwig zéngend wieër goan.

Sjef Diederen 1932-2012

Jean Keulen, Aalbeek

HET ONDERZOEK NAAR DE HOENSBROEKSE OORLOGSSLACHTOFFERS

Door J.A.A. van den Berg en J.G.H. Heltzel

Inleiding

In dit artikel informeren wij u over het lopende onderzoek naar de Hoensbroekse oorlogsslachtoffers.

In het najaar van 2007 zijn wij hiermee gestart - dus kort na de oprichting van de heemkundevereniging - en de verwachting is dat wij nog een paar jaar nodig hebben om het af te ronden en de resultaten te kunnen publiceren. Het onderzoek richt zich niet alleen op het verzamelen van namen en de bijbehorende geboorte- en overlijdensdata van de slachtoffers. Wij willen ook achterhalen wat er met hen is gebeurd.

Waarom het onderzoek zo veel tijd in beslag neemt

Na de start van het onderzoek werden wij al snel geconfronteerd met vragen waarop een antwoord moest komen om het recherchewerk richting te kunnen geven. Wat bedoelen wij nu precies met Hoensbroekse oorlogsslachtoffers? Om het anders te formuleren: welke personen maken deel uit van het "Hoensbroekse" en wie behoren tot de "oorlogsslachtoffers"? Moeten wij het onderzoek alleen beperken tot de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog? De antwoorden hebben geleid tot een breed opgezet en tevens tijdrovend onderzoek.

Met betrekking tot de term "Hoensbroekse" was onze conclusie dat in de lijst van slachtoffers personen staan die in Hoensbroek zijn geboren en/of overleden, begraven en/of (een deel van) hun leven aldaar hebben gewoond. Hierdoor werd het mogelijk om bijvoorbeeld ook Amerikaanse en Duitse soldaten op te nemen in het onderzoek. Dit is ook de reden waarom wij het onderzoek gingen duiden als: "oorlogsslachtoffers die een relatie met Hoensbroek hadden."

Met betrekking tot de term "oorlogsslachtoffers" waren wij van mening dat het niet correct zou zijn om een bepaalde groep van personen uit te sluiten. Dit zou het geval zijn geweest als wij de definitie van oorlogsslachtoffers hadden overgenomen die door de Nederlandse Oorlogsgravenstichting in Den Haag wordt gehanteerd. In haar statuten omschrijven zij het begrip "oorlogsslachtoffers" als volgt: "Militairen van de Nederlandse krijgsmacht die na 9 mei 1940 zijn gevallen en Nederlandse burgers die, hetzij

metterdaad de vijand bestrijdende dan wel ten gevolge van hun handelingen of houding tegenover de vijand, het leven hebben verloren. Ook Nederlandse militairen en burgers die door de overheid zijn uitgezonden en omgekomen tijdens humanitaire en/of vredesmissies, vallen onder de beschrijving."

Niet onder deze definitie valt bijvoorbeeld de Hoensbroekse burger de heer J. Braaksma, die op 10 september 1944 de dood vond toen een bom op zijn woning annex winkel aan de Heisterberg neerkwam.
Bovendien vallen ook de verschillende kinderen die stierven ten gevolge van een verkeersongeval met een legervoertuig hier niet onder.
Voordat Hoensbroek namelijk op 18 september 1944 bevrijd werd door het Amerikaanse leger beperkte het verkeer in deze woonplaats zich hoofdzakelijk tot fietsers en door paarden getrokken karren. Gemotoriseerd verkeer kwam nog weinig voor, mede door brandstofgebrek als gevolg van de oorlog. Met de komst van het Amerikaanse leger, later ook dat van de Britten, nam het gemotoriseerd verkeer in Hoensbroek enorm toe. Hierop was de plaatselijke bevolking allerminst voorbereid, met de genoemde ongevallen als gevolg.

Ook deze personen zijn in het onderzoek opgenomen. Hiermee verruimden wij de term van oorlogsslachtoffers zoals deze door de Oorlogsgravenstichting wordt aangehouden. Deze werd door ons omschreven als: "mensen die door oorlogsomstandigheden om het leven zijn gekomen."
De officiële term van Oorlogsgravenstichting en onze uitbreiding daarvan combinerend richtten wij ons onderzoek op "mensen die door oorlogsomstandigheden om het leven zijn gekomen en die een relatie met Hoensbroek hadden."

Met betrekking tot de vraag of wij ons zouden moeten beperken tot de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog kwamen wij tot het oordeel dat ook latere conflicten in het onderzoek opgenomen dienden te worden. Daarom gaat het onderzoek naar oorlogsslachtoffers over de periode vanaf augustus 1939 (mobilisatie van het Nederlandse leger ter voorbereiding op deelname aan wat tegenwoordig genoemd wordt de Tweede Wereldoorlog) tot heden.

De stand van zaken per eind mei 2012

Door het breed opgezet onderzoek is een lijst ontstaan met de namen van 160 personen. De eerste jaren van het onderzoek werden voornamelijk besteed aan het verzamelen en archiveren van informatie. Op dit moment zijn wij vooral bezig met het reconstrueren van de verhalen van de

slachtoffers. Daarvan zijn er intussen iets meer dan 70 voltooid. Indien daarbij blijkt dat relevante informatie ontbreekt, proberen wij deze natuurlijk alsnog te achterhalen.

De standaardopbouw van het verhaal

Van persoon tot persoon verschilt de inhoud van ieder verhaal, maar het kent dezelfde opbouw. Het eerste deel is een beschrijving van het ouderlijk gezin waarin het slachtoffer is opgegroeid. Daarin wordt ondermeer vermeld wie de ouders, broers en zussen van het slachtoffer waren, met hun nationaliteit, geboorteplaats- en datum, de trouwplaats- en datum van de ouders, het beroep van de vader, de datum waarop het gezin zich in Hoensbroek liet inschrijven (indien van toepassing) en het adres waar men woonde.

Het tweede deel concentreert zich op de persoon in kwestie. Aangegeven wordt of hij of zij getrouwd was. Alle relevante gegevens van de echtgenoot/echtgenote en hun eventuele kinderen worden genoemd. Ook wordt het eventuele beroep van het slachtoffer vermeld en het woonadres. Tenslotte eindigen wij dit deel van het verhaal met een beschrijving van hetgeen de persoon overkomen is waardoor hij of zij overleed.
Indien bekend wordt ook de laatste rustplaats genoemd.

Het onderzoek aan de hand van een voorbeeld

Door gebruik te maken van het verhaal van één van de slachtoffers laten wij zien hoe het onderzoek in dit concrete geval is verlopen. De persoon in kwestie is Hendrik Laurentius Grosveld, geboren op 23 maart 1921 in het Limburgse Swalmen en overleden op 25 september 1944 in Ensch, een deel van de gemeente Schweich in de Duitse deelstaat Rijnland-Palts.
Hoe zijn wij hem op het spoor gekomen en wat is zijn relatie met Hoensbroek?
Bij het bestuderen van de overlijdensakten van de gemeente Hoensbroek is ons opgevallen dat een aantal ervan op een later tijdstip dan het overlijden zijn opgemaakt, soms met een vertraging van jaren. Dit kan verwijzen naar slachtoffers die in het buitenland zijn overleden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Door de chaotische situatie tegen het einde van de oorlog en de daarop volgende jaren, met name in Duitsland, functioneerde de bevolkingsadministratie verre van optimaal. Er moesten veel lichamen opgegraven en geïdentificeerd worden. Hierdoor kon het gebeuren dat de gemeente, waarin een slachtoffer omgekomen was, de overlijdensakte pas na

verloop van tijd kon opmaken en doorgeven aan de gemeente waarin de persoon officieel woonachtig was.

Na ontvangst van het uittreksel uit het register van overlijden van de gemeente Schweich in Duitsland, werd op 24 oktober 1946 in de gemeente Hoensbroek de overlijdensakte opgemaakt van Hendrik Laurentius Grosveld, waarop te lezen is dat hij op 25 september 1944 overleden is. Omdat zijn sterven aan de gemeente Hoensbroek werd gemeld, houdt dit in dat hij officieel inwoner was van deze gemeente. In de akte worden ook de namen van zijn ouders genoemd. Ook is te lezen dat hij ongehuwd was.

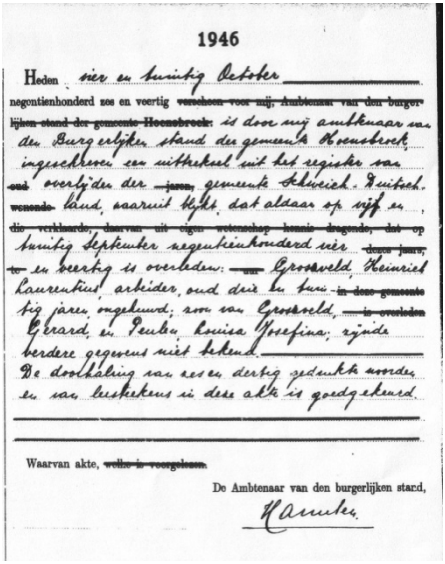

1946

Heden vier en twintig October negentienhonderd zes en veertig ~~verscheen voor mij, Ambtenaar van den burgerlijken stand der gemeente Hoensbroek~~: is door mij ambtenaar van den Burgerlijken stand der gemeente Hoensbroek, ingeschreven een uittreksel uit het register van ~~oud~~ overlijden der ~~jaren~~ gemeente Schweich-Duitsch ~~wonende~~ land, waaruit blijkt, dat aldaar op vijf en ~~die verklaarde, daarvan uit eigen wetenschap kennis dragende, dat op~~ twintig September negentienhonderd vier ~~dezes jaars, te~~ en veertig is overleden: ~~aan~~ Grosveld, Heinrich Laurentius, arbeider, oud drie en twintig ~~in deze gemeente~~ jaren, ongehuwd; zoon van Grosveld, ~~is overleden~~ Gerard, en Peulen, Louisa Josefina; zijnde verdere gegevens niet bekend.

De doorhaling van zes en dertig gedrukte woorden en van leesteekens in deze akte is goedgekeurd.

Waarvan akte, ~~welke is voorgelezen~~

De Ambtenaar van den burgerlijken stand,

Hamsten

Afb. 1, overlijdensakte 113/1946 van de gemeente Hoensbroek

Om vast te stellen of Hendrik Laurentius Grosveld in onze lijst opgenomen diende te worden, werd de database geraadpleegd van de Oorlogsgravenstichting. Hierin is tevens te lezen dat hij landbouwer van beroep was en dat hij begraven ligt op het Nederlands ereveld in Frankfurt am Main, in vak B, rij 1, graf 13.

Het onderzoek richtte zich vervolgens op het ouderlijk gezin waarin Hendrik Laurentius Grosveld was opgegroeid. In verband met persoonskaarten werd contact opgenomen met het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag. Van deze instelling ontvingen wij een persoonskaart van zijn vader. Op dit soort kaarten staat veel informatie over het gezin: de geboorteplaats en -datum van ouders, broers en zussen, de trouwplaats en -datum van ouders, het beroep van de kostwinner en de adressen en tijdstippen waar en wanneer het gezin heeft gewoond.

Wij wisten dat Hendrik Laurentius Grosveld officieel een inwoner was van Hoensbroek. Maar wanneer had hij zich in deze gemeente laten inschrijven, waar kwam hij vandaan en waar woonde hij in Hoensbroek?

In het archief van Rijckheyt in Heerlen bevindt zich het boek "Register Vreemdelingen 1942". Hierin staat dat hij zich op 18 december 1942 in Hoensbroek als alleenstaande liet inschrijven, komende van Geleen.
Ook dat hij zijn intrek nam op Willemstraat 12 en dat hij montagearbeider van beroep was.

Op deze wijze werd het genealogisch deel van het verhaal gereconstrueerd, maar het belangrijkste ontbrak nog. Wat was er met Hendrik Laurentius Grosveld gebeurd tijdens de oorlog? Om dit te achterhalen werd contact opgenomen met het Nederlandse Rode Kruis in Den Haag. De instelling had van de overheid de opdracht gekregen om vermiste Nederlanders op te sporen. Dit was noodzakelijk vanwege juridische complicaties indien van de vermisten geen overlijdensakten werden opgemaakt, bijvoorbeeld nodig voor het regelen van erfrechtelijke kwesties. Ook waren er humanitaire redenen om na te gaan wat er met de vermisten was gebeurd. De nabestaanden zaten immers in onzekerheid.
Van het Rode Kruis ontvingen wij bericht dat men inderdaad een dossier bezat van Hendrik Laurentius Grosveld en werden wij uitgenodigd om naar Den Haag te komen om het zelf in te zien. Uit bestudering van de documenten bleek het volgende met hem te zijn gebeurd.

Afb. 2, richtingwijzer van het kamp, geplaatst in 1942

In 1941 werd hij door de Duitse bezetter verplicht in Duitsland te werken in het kader van de Arbeitseinsatz. Omstreeks einde augustus 1944 werd hij gearresteerd in de omgeving van Aken, nabij de Duits-Nederlandse grens. Hij had zonder toestemming zijn werkplek verlaten en geprobeerd de grens te overschrijden. Na zijn arrestatie werd hij in eerste instantie opgesloten bij de Gestapo in Aken. Na een tussenstop in Koblenz en Trier, werd hij tenslotte geïnterneerd in het SS-Sonderlager Hinzert.
De gevangenen van dit kamp moesten dwangarbeid verrichten. Enkelen werden bijvoorbeeld verhuurd aan boeren uit de omgeving.
In de documenten staat dat Hendrik Laurentius Grosveld werd tewerkgesteld op de Kahlbacher Mühle 118 in het nabijgelegen Schweich.
Op 23 september 1944 werd hij, na overreden te zijn door een auto, met een gecompliceerde ribbenbreuk en beschadigde longen in het Sint-Joseph-

Hinzert Mahnmal

hospitaal in Schweich opgenomen. Twee dagen later overleed hij daar aan zijn verwondingen. Hij werd begraven op het kerkhof van Ensch, een deelgemeente van Schweich. Op zeker moment moet hij dus herbegraven zijn op het Nederlands ereveld in Frankfurt am Main.

Bij onderzoek op internet bleek dat er in Ensch een straat bestaat met de naam Kahlbacher Mühle.

Voor informatie over de Kahlbacher Mühle en eventueel Hendrik Laurentius Grosveld werd contact opgenomen met de plaatselijke heemkundevereniging. Na enige tijd ontvingen wij van de vereniging een brief. Hierin lazen wij dat er in Ensch, ten tijde van de Tweede Wereldoorlog, een drietal molens stonden aan de Kahlbacher Mühle waarvan er één behouden is en gebruikt wordt als herberg. Ook had men contact gehad met de zoon van de molenaar Mathias Thekes, de toenmalige eigenaar van de molen waar Hendrik Laurentius Grosveld gewerkt had. De zoon, die toen 16 jaar was, kon zich herinneren dat Hendrik Laurentius Grosveld tewerkgesteld was op de molen van zijn vader waar hij zakken graan en meel moest verslepen. Soms verrichtte hij andere taken, bijvoorbeeld in de wijngaarden.

Met de brief was ook een kopie van de overlijdensakte van Ensch meegestuurd. Hierin zagen wij dat de dood van Hendrik Laurentius Grosveld bij de plaatselijke burgerlijke stand gemeld was door de molenaar Mathias Thekes.

Wij hebben ook om informatie gevraagd bij het International Tracing Service (ITS) in Bad Arolsen. De informatie bevestigde wat wij al wisten. Wij vroegen verder gegevens bij het informatiecentrum van de Gedenkstätte SS-Sonderlager KZ Hinzert, dat gebouwd is naast de plaats waar het voormalige concentratiekamp heeft gelegen.

In het archief van het informatiecentrum Sonderlager KZ Hinzert kwam de naam van Hendrik Laurentius Grosveld niet voor. Het centrum was dan ook verrast dat zij hun database van gevangenen konden aanvullen met nieuwe informatie.

Houtsnede van het kamp, gemaakt na 1945 door een ex-gevangene

Nawoord

Er bestaat in Nederland geen algemene "wet op de privacy". Wel zijn er diverse wetten die elk een bepaald aspect van de privacy regelen. Wanneer het onderzoek is afgerond en de verhalen zijn gereconstrueerd dienen deze getoetst te worden aan wetten en bepalingen.
Tot die tijd blijven wij volledig, correct en respectvol te werk gaan.

BLOEMENHANDEL TURNER FLOWER
Klinkertstraat 27
6433 PA Hoensbroek
Tel. 045-5215442

Rondom het Kasteel

De Heemkundevereniging Hoensbroek heeft deze zomer een fraaie wandelbrochure uitgebracht met de titel**:**

'Rondom het Kasteel-Een wandeling door Maria-Gewanden met een knipoog naar het verleden'.

De bijna 6 kilometer lange wandeling is samengevat in een 24 pagina's tellende full colour brochure en voert u vanaf het kasteel Hoenbroek door de groene beemden en weides van de Auvermoer en Geleenbeek. Langs de buurtschappen Terschuren en Schurenberg, door het Jeugrubbebos en slingerend over de Steenberg weer terug naar het vertrekpunt.
Het boekje is geschreven door Hein Giesen en is geïllustreerd met vele foto's van vroeger en nu. Het verwijst naar bijzondere plekken en verhaalt, waar nodig, over de rijke historie van dit gebied.
De wandelbrochure is te bestellen bij de Heemkundevereniging zelf door storting van € 2,95 op rekeningnummer 3280562 t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroek met vermelding: Rondom.. en uw adresgegevens.
Indien u buiten Hoensbroek woont, moet u dit bedrag verhogen met € 1,50 verzendkosten.
Het is natuurlijk ook verkrijgbaar bij de plaatselijke boekwinkels.

Aan de door de schrijver geleide presentatiewandeling op zaterdag 1 september namen bijna 30 wandelaars deel, die op deze zonnige middag met veel plezier geluisterd hebben naar zijn verhalen en wetenswaardigheden over dit groene stukje Hoensbroek.

UITVAARTCENTRUM VAN DEN HOUT
Kathagen 10
6361HG Vaesrade
Tel : 045- 5212004

Barbeknoeien…

Het barbecuetreffen op zondag 5 augustus was een doorslaand succes. Ruim 40 leden gaven acte de presente en hebben er een gezellige avond van gemaakt.
De gasten werden ontvangen op het fraai aangeklede terras van onze buren, de speeltuin Maria-Gewanden, de koffie dampte, het stukje vlaai ging erin als koek en het welkomstwoord van onze voorzitter Paul Borger was kort en krachtig zodat de gasten tijd genoeg hadden om nader kennis te maken en onze lokaliteit eens te bekijken.
Tegen zessen ging "de keuken open". Paul en zijn hulpkoks toonden zich als geboren keukenprinsen. De barbecue met salades en sauzen waren van slagerij Pierre van Melick, die zoals gewoonlijk tiptop waren. We werden bovendien nog aangenaam verrast door Emilio Bernardi, die naast zijn gitaarsolo"s ook nog eens een leuke platenkeus in zijn koffer had.
Boven alles waren de weergoden ons grotendeels gunstig gezind, het zonnetje scheen en pas rond half negen kreeg Pluvius de overhand, maar toen zaten we knus en droog onder het afdak na te keuvelen.
Een geslaagde activiteit, voor herhaling vatbaar.

STURMANS-FAASSEN VERKEERSOPLEIDINGEN
Nieuwstraat 15
6431 KP Hoensbroek
Tel : 045- 5220166

CONSTRUCTIEBEDRIJF WIEL PETERS
Economiestraat 47 A
6433KC Hoensbroek
Tel : 045- 521 10 57

Opwinding in de Verenigde Staten

Door Jo Hermanns

Onlangs kwam bij de Heemkundevereniging Hoensbroek een noodkreet uit de Verenigde Staten binnen over een fiets!
In Canton, Ohio had men een prachtige 'antieke' fiets uit de jaren vijftig van de vorige eeuw op de kop getikt. Hij zag er een beetje gehavend uit maar was verder nog in prima staat. Experts hadden zich er al enige tijd over gebogen en zij hadden ontdekt dat het een Belgische fiets van de firma Cyrille van Hauwaert was, gezien de kenmerken van de tandwielen die gebruikt waren. Cyrille van Hauwaert was een wielrenner en een bijzondere fietsenmaker die een eigen stijl had bij het construeren van fietsen.

Cyrille van Hauwaert

(Moorslede, 16 december 1883 - Zellik, 15 februari 1974) was een Belgisch wielrenner. Hij was prof van 1907 tot 1915.
Zijn bijnaam was "De Leeuw van Vlaanderen". Hij was de eerste Belg die de klassiekers Bordeaux-Parijs (1907), Milaan-San Remo (1908) en Parijs-Roubaix (1908) won en in 1909 was hij tevens de eerste Belg die een etappe in de Ronde van Frankrijk won.
En toch was er wel iets bijzonders aan de 'antieke' fiets van van Hauwaert…, op het frame was namelijk een tekst geschilderd waarop men kon lezen: 'Fr Meulen Hoensbroek'.

Op een Amerikaans internetforum werd nu de vraag gesteld of iemand wist wat dat betekende.
Nederlanders die van dat forum gebruik maakten wisten natuurlijk dat Hoensbroek in Limburg moest liggen. De link met een of andere heemkundevereniging was dan al gauw gelegd. Zo kwam er een mail bij onze secretaris binnen die ook niet zo gauw wist wat er mee te doen.
Op de bestuursvergadering van de HKV kwam de vraag of iemand er iets over zou kunnen vertellen.

Frans Meulen

Nou, dat was wel een toeval, een van de leden kon meteen zeggen dat het niet anders mogelijk was dan dat het Frans Meulen moest zijn die de fiets gemaakt had.
In het boek: 'Hoensbroek, een terugblik II' stond namelijk een artikel over Frans Meulen die een rijwielzaak had aan de Hommerterweg 19 in Hoensbroek.
Als fervent wielrenner en fietsenmaker construeerde hij daar zijn eigen fietsen. Als wielrenner wist hij van de faam van Cyrille van Hauwaert en wanneer hij naar België ging kocht hij bij hem essentiële onderdelen die hij niet zelf kon maken.
In zijn werkplaats maakte hij dan zijn eigen frame omdat alle andere fietsen niet aan 'zijn standaard' voldeden. Hij gebruikte de in België gekochte onderdelen om zijn fietsen compleet te maken.
Zo had hij een fiets die niet kapot te krijgen was. Dat blijkt wel uit het feit dat er nu in 2012 een fiets opduikt in de Verenigde Staten, die de tand des tijds goed heeft doorstaan.
Wij denken dat een emigrant (uit Hoensbroek?) deze fiets over de oceaan heeft meegenomen om daar op dezelfde comfortabele manier als in Nederland mee te kunnen fietsen. Toeval?

Bronnen: Familie Meulen, www.bikeforums.net Wikipedia: Cyrille van Hauwaert.

KAATMORE

Door Wiel Sijstermans

”Kniet in ’t laok” klonk ’t triomfantelik. Va de anger zie van d’r dusj klónk inne waalgemeinde “Godver….” Toen ’n zjwiege. De lóch waor um te sjnieje . ”Sjtomme hornoks ! Boereknuppel ! Lek mich! Woevuur diekste dae kuëning neet ? Télste gein ouge? Kinste juus ezoeë good mit klein kinger kate. Höbste get gemak, zint die ouch nog troef aan ’t make! Sjei mich toch oet. “Bah ,bah, bah,” zag Kuëb, leep blauwpaars aa esof hae op de plaatsj ee hartinfarct kreeg en ging bie jiekerinne zien geliek vraoge, zoegaar bie de taegesjtönders mit de wuurd; ”Is ’t zoe of neet ? Is toch waor man! Höb ich geliek of neet? Mit zoeget móste d’r kreeg winne”.
Zoegaar de taegesjönders knikten insjtummend en zagte vol laedvermaak en inne lach op ’t gezich ”Doe mos ouch kate kinne”. ”Kate kate” reep Kuëb, ”gier votläöke. Wen dat udder” (mit zien dieke woeësjvingere op mich wiezend) ”dae kuëning geduujd houw, waort ’r nog neet achter Smeets-bakkes! Da heit g’r uch Klinkenberg kinne sjrieve ”.
En óm te laote zien, dat ‘t ‘m meines waor, sjloog hae óm zien wuurd kraf bie te zette, mit de voes oppe dusj. D’r fuk, dae onger de dusj loog, dach dat hae get oetgevraete hei en ging mit d’r sjtart tusje de puët d’r tusjenoet. ”Kate kinne, kate kinne” zag d’r Kuëb knoeterend i zichzelf, ónger-wiel hae de kaat sjtoete, ”zoe kin ich ouch kate”. Mit inne sjlaag lag hae de kaat oppe dusj. ”Da höf mer ‘s” siste hae tusje zien teng durch wie

liaan op kreegspad. ”Da zalle v’r ’s zie wae hie kin Mit sjtróntsgelök kin ich ouch kate.

Da maak maer ’s troef”, en telde de kaat die hae goof helop. ”Ein, twie, drie, veer.” En bie jiekere kaat dae hae goof, sjloog hae mit knokkele va d’r middelvinger oppe dusj. ”Zoe kaelke, noe maak naer ins troef” reep d’r Kuëb. ”Nondesjuu” sjol d’r miensj, ” veerderlei, jong. Houw dich maer ’n koow nao ’t gezich in gesjiieëte. Gank dich ‘s de knäök wesje! ” Hae sjödde ziene kop en zag toen in verbasterd Duutsj “Vierterlei, auch Sjüppe dabei!”

Bie de twiede kier gaeve, wórp d'r troefmaeker wust de kaat oppe dusj mit de wuurd; "Wie kómme ze in Herrgottsnaam biejein!
Wie kriet hae 't vaerdig?". 't Woert e pötje óm noeits te vergaete.
"Doebel taege".
Kuëb driejde hónderdtachtig graad en zag "Ich kós dich puëne, kael. Klasse gekaat". Aa de taegesjtönders zag hae op hoegduutsj " So spielt man mit Studenten!"
De kaat houw zich gedriejd en dae aovend wónne v'r al . Wie v'r óm 'n oer of twelf op heem aa gónge, pietsjde hae mich 'n oug en zag; "Die twieë höbbe v'r 't gezeigt, wa jong!" En gruetsj of hae graad d'r lotto gewónne houw, zag hae van achter zien hand; "Inne gulle vieftig gewónne!" Mit 'nne lach op zien gezich trók hae ziene jas aa en vuur hae oetgóng goof hae mich de hand mit de wuurd;"Nächste kier, es God bleef, kaate vier twieë weer same en sjokde nao boete.

Een nieuwe Reus in Weustenrade

Door Math Mertens

Jaren geleden schreef Hub van der Maar uit Klimmen een van de mooiste dialectboeken die ik ken "De Reuze va Weusterich", waar "weuste kaels woeëne mit heng es pannesjöppe en "ne kop wiej "ne riethamer", die met pijl en boog op ossen schoten. Of hij met "Weusterich" ook met een scheef oog naar het tot onze parochie behorende Weustenrade keek, ik zou het niet weten. Wat ik wel weet is, dat er in Weustenrade een nieuwe reus is opgestaan, die zowaar ook met pijl en boog schiet, en hoe!

Ik heb het dan over Mike Schloesser, geboren op 15 januari 1994, achttien jaren jong dus en met een op het gebied van boogschieten onvoorstelbare erelijst. Mike zit op het Arcuscollege in Heerlen en volgt daar de richting Financiële Beroepen, na als vooropleiding eerst Sintermeerten te hebben gevolgd. Naast zijn schoolopleiding heeft hij echter nog een bijna fulltime andere bezigheid: boogschutter, of beter gezegd compoundschutter, want we kennen, legt Mike uit, in het boogschieten het onderdeel recurve waarmee geschoten wordt met de pijl en boog die wij allemaal kennen, en het onderdeel compoundschieten, de zeer geavanceerde variant daarvan. Mike traint namelijk een vast aantal van vijfendertig uren per week, waarvan de helft in het Nationale Sportcentrum Papendal met de Nederlandse selectie, waar hij twee dagen per week vertoeft – en dat het hele jaar door -, de andere helft traint hij bij zijn eigen Hoensbroekse vereniging Willem Tell. Geen wonder, dat Mike dan ook aangeeft, dat hij een wel erg druk leven heeft. Zonder de steun van zijn enthousiaste ouders en de medewerking van school zou het dan ook een onmogelijke opdracht zijn. Boogschieten is een Olympische sport en acht jaar geleden in het Australische Sydney behaalde Nederland nog een bronzen medaille, dit tot grote voldoening van de Nederlandse Handboog Bond, die in ons land rond de 10000 leden telt. Ook Mike bezorgde ons land al een aantal internationale successen, maar daarover later meer.

De sport kent drie leeftijdscategorieën: cadet, t/m de leeftijd van 17 jaar
Junior, van 18 t/m 20 jaar en senior, vanaf 21 jaar.

SCHOENSERVICE & LEDERWAREN LUCHIES
Hoofdstraat 16
6431LC Hoensbroek
Tel : 045-5221703

Mike is dus nog maar enkele maanden junior, maar heeft al heel wat successen behaald in hogere categorieën en momenteel behoort hij inclusief de seniorengroep zelfs tot de Top 3 van Nederland. Om deze top te bereiken zijn doorzettingsmentaliteit, een goede conditie, lichaamsbeheersing en vrij zijn van zenuwen vereisten en om dat te bereiken moeten heel wat inspanningen worden geleverd. Bovendien is het een dure sport. Mike moet veel reizen en hij schiet met Hoyt bogen, van Amerikaanse makelij en met een prijskaartje tussen de € 5000-6000 per stuk. Maar voor al zijn inspanningen en opofferingen is hij, gelet op zijn erelijst, wel al rijkelijk beloond. Let daarbij vooral ook op zijn leeftijd. Mike kwalificeerde zich vele malen voor hogere categorieën dan de zijne en deed als cadet zelfs al mee bij de senioren! Zijn resultaten:

Cadetten: Nederlands kampioen in- en outdoor in 2003, 2004, 2005 en 2008

Nederlands kampioen outdoor	2006
Nederlands kampioen indoor	2007
Nederlands kampioen indoor	2010

Nederlands kampioen outdoor 2011

Junioren:	WK Turkije 2008	plaats 29 (in de leeftijd van jonge cadet!)
	Nederland 2009	Nederlands kampioen indoor.
	WK USA 2009	plaats 7
	EK Duitsland 2010	brons
	WK Polen 2011	individueel plaats 4
		herenteam zilver
		mixteam goud
	WK USA 2012	plaats 4

Senioren: Hoewel nog cadet haalde Mike in 2010 de kwalificatie-eisen voor het NK senioren, zowel indoor als outdoor, waarbij hij respectievelijk een vierde en een vijfde plaats bereikte.

Vanwege zijn goede prestaties werd hij door de Nederlandse Handboog Bond in 2011 uitgezonden naar de Championships voor senioren in Italië, waar hij een zeventiende plaats behaalde

Records: Mike heeft een drietal wereldrecords in handen, vanzelfsprekend ook Europese records:

Wereldrecord allround individueel outdoor met 1406 van de maximaal te behalen 1440 punten, geschoten op 5 juni 2010 in Nederland

Wereldrecord Compound Junior Men''s Team met Juniorenteam Nederland, geschoten op 23 augustus 2011 in Polen tijdens WK

Wereldrecord Compound Junior Mixed Team, geschoten op 24 augustus 2011 in Polen tijdens WK

U ziet het, enorme prestaties voor zo'n jeugdig talent. Gevraagd naar zijn verwachtingen voor de toekomst, zegt hij, dat het een vurige wens is ooit wereldkampioen bij de senioren te worden. Ook durft hij heel voorzichtig te hopen op deelname aan de Olympische Spelen, wie weet, wellicht in 2016 in Brazilië?
Wij wensen hem hierbij in ieder geval alle succes toe!

F. NIJSTEN SLIJTERIJ WIJNHANDEL
Kouvenderstraat 158
6431 HH Hoensbroek
Tel.: 5223466

Kówrenne…

Door Hein Giesen

In Hoensbroek worden ook dit jaar weer (en dat is al voor de 35e keer) de carnavalsfestiviteiten gestart met het traditionele 'Kówrenne op de Mert'. Maar het festijn om de opening van het Auw Wieverbal meer gestalte en glans te geven is nog ouder en viert in 2013 zijn 50 jarig jubileum.

Hoe het allemaal begon…

Het begon in 1963. Het nog jonge Carnavals Comité Hoensbroek, in 1961 op touw gezet om na enige optochtloze jaren in Hoensbroek weer een carnavalsoptocht op de rails te zetten, broedde op een activiteit om ook de Auw Wieverbals weer populair te maken.
Het is een algemeen gegeven dat de beste carnavalsideeën aan het buffet ontspruiten, zo ook het idee voor een carnavaleske voetbalwedstrijd op de Markt, aan de vooravond van de bals. Dat zou volk naar het centrum trekken, zodat na afloop de café's vol konden stromen.

Maar wie moesten er voetballen? De CCH bestond nog niet in de nu bekende vorm met Raad van Elf en Prins, maar was voornamelijk een stel enthousiaste vijftig plussers (kartrekkers waren o.a. Joep L'Ortye, Sjra Lendfers, Math Sijstermans, Pierre Faas en kastelein Sjir Steins), die hun best deden om het carnaval in Hoensbroek weer een plaats te geven. Een eigen elftal was desondanks snel gevormd. In Amicitia zaten genoeg jongere kroegtijgers om het CCH team aan te vullen tot elf man, maar tegen wie moesten ze spelen?
Het toeval hielp dat de Hoensbroekse kappers die avond een afdelingsvergadering van de Kappersbond hielden in Amicitia. Toen de figaro's na afloop van hun bijeenkomst aan de tap verder "vergaderden", was de tegenstander voor de allereerste verklede voetbalwedstrijd op de Markt snel gevonden, een plaatselijk evenement was geboren.

"Vet-Donnesjtig"

Op Vet-Donnesjtig om 19.00 uur, verkleed voetballen op de Markt in Hoensbroek, het CCH tegen de Hoensbroekse kappers!
En het werd een succes, de Markt zag zwart van de toeschouwers en na af-

Het CCH-team in 1963.

Het is bekend dat op deze foto o.a. Frans & Louise Crutz, Ties van Dooren en They van Kessel staan, maar waar?
Wie van onze lezers heeft meer informatie over deze foto? -

loop was er ook op de Auw Wieverbals rond de Markt al snel een gezellige

door het overwegend jongere CCH-team, dat met Frans Crutz in de goal (dat was ook niet de jongste, maar hij was wel een "echte" keeper) niet te kloppen was. Het CCH-team was destijds al zo geëmancipeerd dat onder een der maskers een vrouw schuilging, het was Louise Crutz-Peskens, de sportieve echtgenote van de keeper.
Zij kwam tijdens deze clowneske match zo onfortuinlijk ten val, dat zij haar arm brak.

Kòwrenne…

In de jaren zeventig taande de belangstelling voor dit gebeuren zodanig dat naarstig gezocht werd naar een andere invulling van deze avond en toen kwam Piet Boonstra met het lumineuze idee: Koerennen.
En dat evenement, een ludieke wedstrijd van een bonte verzameling fraai uitgedoste papier-maché koeien, trekt ook nu, na 35 jaar, nog steeds een volle Markt. Het begrip "koerennen" was eigenlijk een uitdrukking.
Het antwoord "Wij gaan naar het koerennen in Merkelbeek" werd in die jaren vaak gebruikt om iemand een ontwijkend antwoord te geven op de te nieuwsgierige vraag "Waar gaan jullie naar toe?" Het was bijna een uiting om aan te duiden, dat je op die vraag geen antwoord wou geven of om aan de nieuwsgierige kenbaar te maken, dat hij daar niets mee te maken had. En nu, met dit idee, werd koerennen werkelijkheid, je kon (en kan nog steeds) naar het 'Kówrenne' gaan, in Hoensbroek nog wel!

Het kappersteam:

Hein Bosch - Rein Jongbloed - Ed Rybarzcyk - Jan Vos - Johan Kopaczewsky - Ger Nolde - Hans Frings.

Knielend: Frans Förster- Johan Vos - Hein Giesen- Funs Meessen.

Liggend Jan Stassen

Oos, Ós of Òs Gebrook

Bij het lezen van het opschrift 'Òs Gebrook', als titel van de gemeentelijke brochure i.v.m. de Dag van het Park op zondag 3 juni, heeft menig aandachtige lezer van ons blad de wenkbrauwen eens gefronst.
Is de titel van ons verenigingsblad Oos Gebrook dan fout geschreven? De door de gemeente gebruikte vertaling 'Mijn Hoensbroek', die er onder stond, was in ieder geval fout.
Òs Gebrook dient men te vertalen als 'Ons Hoensbroek' en niet als 'Mijn Hoensbroek'.
Nu is de spelling van ons Limburgs dialect toch al vaak een onderwerp, waarover veel critici een eigen uitleg hebben. Daarenboven zijn er ook nog eens de vele plaatselijke verschillen.
Onze buren, de Duitsers, hebben een mooi woord voor dialect; Mundart, uit te leggen als: de manier waarop wij spreken of wellicht, de kunst van onze taal!
Ook het dialectartikel in deze uitgave, 'Kaatmoore', van Wiel Sijstermans, is niet in zuiver Breuker dialect geschreven, maar Wiel heeft zoveel leuke, vaak bijna vergeten uitdrukkingen en schimpscheuten in zijn sketch verwerkt, dat wij hem dat vergeven.
Wiel is tenslotte ook maar een 'import Breuker Jóng'.

Over het gebruik van het woord Ós, Òs of Oos gingen wij te rade bij onze dialectdeskundige.

ROB PETERS – MEEL EN GRAANHANDEL
Wijngaardsweg 16
6412PJ Heerlen
Tel.: 045- 5226693

VERSMARKT BEMELMANS
Hoofdstraat 30
6431 LC Hoensbroek
Tel.: 045- 5228573

Math Mertens weet hierover het volgende te vertellen:

1. De vertaling ‘Mijn Hoensbroek’ is natuurlijk een lachertje. Schrijf dan ‘Mien Gebrook’, dan ben je van alle discussie af.
2. Een accent grave gebruik je zowel in de landstaal als in het dialect om ergens de nadruk op te leggen; Ós schrijf je dus met een accent aigu. Bestaat òs dan niet? Jawel, maar dat is een soort rund met nadruk en dat zal toch niet de bedoeling zijn!
3. Het verschil tussen ós en oos vergt wat meer uitleg. In het Nederlands kent men slechts één uitspraak voor de o, in het dialect wordt de o op twee manieren uitgesproken. Vergelijk maar eens:

Nederlands	**Dialect**
op	op
stop	sjtop
vol	vol
om	óm
stom	sjtóm
kom	kómp

Oos Gebrook

Een uitgave van de Heemkundevereniging Hoensbroek.

Aangezien het dialect een fonetische taal is wordt het verschil in uitspraak aangegeven met een accent aigu. Zo ook het woord ós.
De vraag is dan: kan dit ós ook als bezittelijk voornaamwoord gebruikt worden? Het antwoord is “ja”. Vooral in wat minder zangerige dialecten (zoals gebruikelijk in het noorden van de provincie) wordt eerder ‘ós’ gebruikt dan in de wat meer zangerige dialecten, waar ‘oos’ gebruikelijker is.
Schleiden benoemde in zijn tijd in zijn regels voor het Breuker Plat ‘ós’ dan ook als persoonlijk voornaamwoord en ‘oos’ als bezittelijk voornaamwoord en hij gebruikte daarvoor de voorbeelden: ‘dat book is van ós’ en ‘dat is oos book’.

Conclusie: hoewel in de Limburgse dialecten beide vormen voorkomen is het voor de hand liggend in het Breuker Plat de langere vorm ‘oos’ te gebruiken.

VAN OOST VERZEKERINGEN - HYPOTHEKEN
Juliana-Bernhardlaan 8
6432 GW Hoensbroek
Tel.: 045-5224241

Reacties…

Een onzer leden en natuurlijk ook ijverig lezer van dit blad, Jacob Bisschops uit Eindhoven, stuurde ons deze foto.
Op de foto, dhr. Bisschops in gezelschap van de oud-international Fons van Wissen die in de jaren zestig door PSV bij MVV werd weggekocht en die vele malen het oranjetricot droeg. Fons Van Wissen die in Eindhoven een sportartikelenzaak heeft en ooit samen met Lambert in PSV voetbalde, was door Jacob opmerkzaam gemaakt op het artikel over Lambert Verdonk.

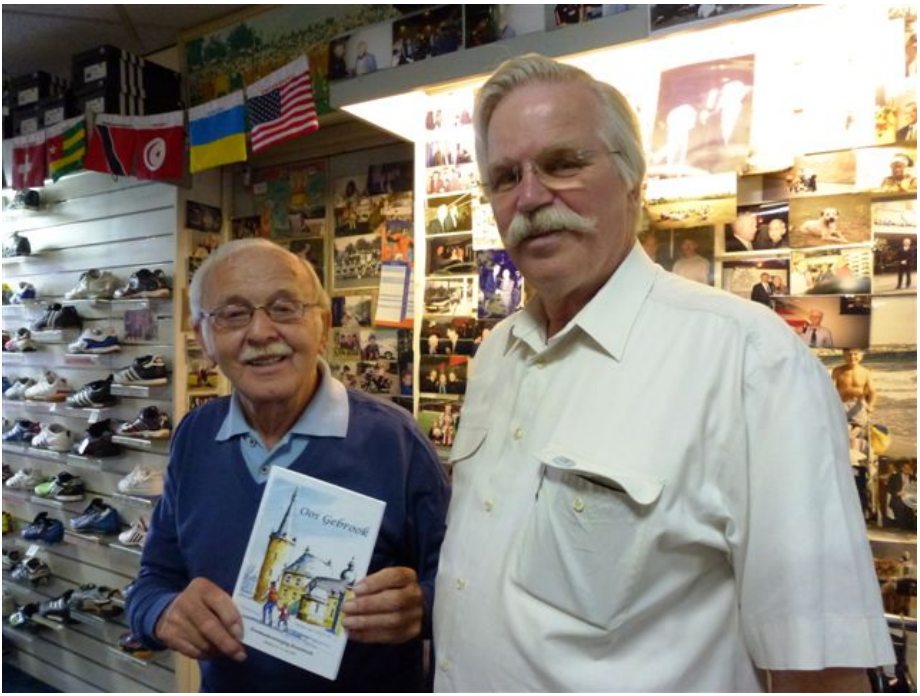

Fons van Wissen op de foto met ons verenigingsblad in handen naast een trotse Jacob Bisschops.

ROLF DE JONG AUTOSCHADEBEDRIJF
DE KOUMEN 60
6433 KD Hoensbroek
Tel · 045- 5210590

De Staatsmijn Emma

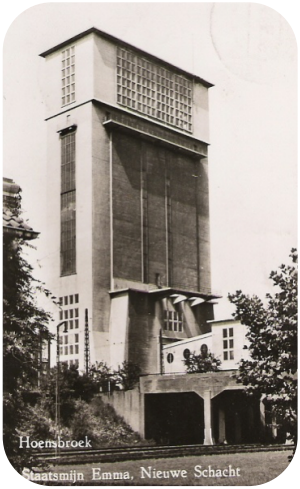

Van mijnbouwwet in 1901 tot staatsmijn Emma en de ontwikkeling van Hoensbroek in die jaren.

Deel 4

Huisvesting, nieuwe wijken

Vanaf 1913 begon de sociale structuur en woningbouw pas goed op gang te komen en werden er nieuwe wijken gebouwd, zoals woninggroep "De Slak", 100 woningen, ontworpen door architect Jan Stuyt, die in 1913 gebouwd worden voor de prijs van fl. 224.000.- In 1914/15 gevolgd door Mariarade (Kloosterkolonie), 68 huizen.

HARREMAN VERHUIZINGEN
De Koumen 28
6433 KD Hoensbroek
Tel : 045-5233333 - www.harreman.nl

GROND EN GOED MAKELAARDIJ IN AGRARISCH VASTGOED
Nieuwstraat 154
6431 KX Hoensbroek
Tel : 045- 5213468

De buurtnaam Mariarade komt pas in de jaren dertig in zwang als de broeders een replica van de Mariagrot in Lourdes achter de kerk bouwen.
Op een gemeentelijke plattegrond van 1927 staat nog "Kloosterkolonie" vermeld.
Overigens is deze devotiegrot onlangs in volle glorie gerestaureerd en het is beslist de moeite waard om er eens een kijkje te gaan nemen.
In 1916 en 1917 worden dan de Stationskolonie, 161 woningen, alsook de kleinere buurten zoals de Metten, 90 woningen, de Dem, 33 woningen, en de Butting (Koestraat en Broekstraat), 24 woningen, gebouwd, in totaal 486 woningen. Maar ook in deze wijken bleef het hele wegennet voorlopig onverhard en was er geen waterleiding of rioolafvoersysteem.

Sociale woningbouw

De eerste woninggroep van "Ons Limburg" aan de Slakkenstraat in 1913

De eerste initiatieven voor de sociale woningbouw kwamen tot stand via zelfstandige woningbouwverenigingen. Vooral dr. Poels heeft veel betekend voor de sociale woningbouw in Hoensbroek. Hij was de initiatiefnemer voor de oprichting van de woningvereniging Ons Limburg, die in 1913 de Slak liet bouwen (toen nog "De eerste stap" genaamd) en waarvoor kardinaal van Rossum vanuit het verre Utrecht naar Hoensbroek kwam om hier symbolisch de eerste steen te leggen.
Later nam de mijn zelf deze taak ter hand en werd de woningvereniging Thuis Best, een onderdeel van het AMF en het Sociaal Fonds van de Staatsmijnen, met ruim 5000 woningen in de Mijnstreek, de grootste woningvereniging. Bij het sluiten van de mijnen bleek dat bijna alle woningen die na de tweede wereldoorlog gebouwd waren, van het AMF waren. Als je bedenkt, dat het door de mijnwerkers vroeger als prettig ervaren werd, dat de mijnen bij de loonuitbetaling de huur inhielden, dan blijkt achteraf dat zij eigenlijk hun eigen huur beurden, huurachterstand was er niet bij.

Demstraat

Maar ook het gegeven dat al die buurten ver uit elkaar, aan de rand van het dorp, lagen was geen toeval, dat was gepland.
In Engeland en België waar de industriële revolutie eerder aangetrokken was, had men hele grote eentonige woonwijken gebouwd waar de inwoners bij eventuele sociale onlusten heel gemakkelijk grote groepen vormden en dat wou men hier voorkomen. Ver uit elkaar, iedere buurt zijn eigen

voetbalclub, harmonie en kerk, daarnaast een gezonde rivaliteit kweken voorkwam dat het volk aaneen klitte. En met succes, want dergelijke onlusten zijn hier praktisch niet aan de orde geweest.
Hoewel, er was werkvolk nodig en daar kwamen natuurlijk "lieden van allerlei allooi" op af. We lezen in de Tilburgse krant van 21 september 1908 dat in de Dorpsstraat in Hoensbroek, na cafébezoek een ruzie ontstond waarbij een der lieden, dhr. J.H. Kurfs, door het hart geschoten werd en stierf. Op 28 april 1909 lezen we dat de dader 5 jaar het gevang in moest wegens doodslag. Dus ook toen viel de strafmaat vaak nog mee.
In 1919 is er zelfs sprake van een bende Duitse struikrovers die met veel geweld mensen overvallen en die zich in gegraven onderaardse holen in de bosjes langs de spoorweg naar Hoensbroek verscholen houden, waar zij, belaagd door een drietal veldwachters met revolvers, gearresteerd worden. (Rotterdamse Courant - 9/1/1919).
En wat te denken van de geruchtmakende roofmoord in 1923 op de weduwe Haertmans aan de Kouvenderstraat, waarschijnlijk gepleegd door de beruchte dievenbende van Oss.

De vernieuwingen

De bussen van Mulder

Positiever nieuws nu. Zoals hierboven vermeld, het verenigingsleven kwam op gang. In de wijken werden al snel scholen en kerken gebouwd, de kiem voor een levendig verenigingsleven. Culturele verenigingen zoals zangvereniging Paluda en de toneelclub Ardalion en diverse muziek- en sportverenigingen zagen in die jaren het levenslicht. Vele Hoensbroekse verenigingen zitten nu tegen hun 100-jarig jubileum aan, allen opgericht in de beginfase van de mijnen.

Er kwamen bus- en tramlijnen naar Heerlen, waarvan "de bus van Mulder" in Hoensbroek een begrip werd. Wie heeft er in die jaren niet in gezeten!

Aan de Akerstraat, bij de Emma, vestigden zich vele ondernemers.
De gemeente kocht de polder in het centrum en maakte een marktplaats van die voormalige stortplaats. Hoensbroek begon te leven, het dorpje met zijn 1329 inwoners in 1905 was in 1920 door de bouw van de mijnbuurten al gegroeid naar bijna 10.000 inwoners. Andere oude wijken, zoals de Steenberg met zijn houten "noodwoningen voor 10 jaar" werden direct na de eerste wereldoorlog, in 1920, gebouwd. Deze houten woningen, (in totaal 262 dubbelblokken in twee types) stonden nabij het mijnspoor.

De Ma

Asbestwoningen aan de Voorstraat

De eerste woningen op de Steenberg waren echter de zestien asbestwoningen aan de Groenenweg en Voorstraat, die al in 1916 door de staatsmijnen waren aangekocht.

Links van de Hermesweg zijn al rond 1935, de crisistijd, tientallen houten woningen gesloopt. Op deze plek werden in 1949, met hulp van de toekomstige bewoners, de fraaie, ruim gelegen Limburgwoningen gebouwd, opgetrokken met een nieuw soort grote steen, de Bovitosteen, die ontwikkeld was op het Centraal Proefstation en gemaakt werd van sintels, löss en cement, maar helaas niet voldeed, de woningen waren vochtig. Een verbeterde versie van deze bouwsteen, waarvan in Mariarade, (Dr. Philipsstraat) enige jaren later opnieuw woningen gebouwd werden, voldeed eveneens niet en ook hier moest men later een halfsteense baksteenmuur omheen trekken om het vocht te weren. Het was een mislukte poging van de Staatsmijnen om het mijnsteenafval te hergebruiken.

Limburgwoningen aan de Breedstraat

De overige houten woningen op de Steenberg zijn pas in de jaren zeventig gesloopt, ruim 50 jaar oud.
De Kasteelkolonie, 207 woningen en de Horst, 72 woningen, werden in 1927 opgeleverd en van de plannen om de Kasteelkolonie uit te breiden in de weides rond het kasteel is door de recessie van de jaren dertig en de tweede wereldoorlog gelukkig nooit iets terecht gekomen.
Wordt vervolgd.

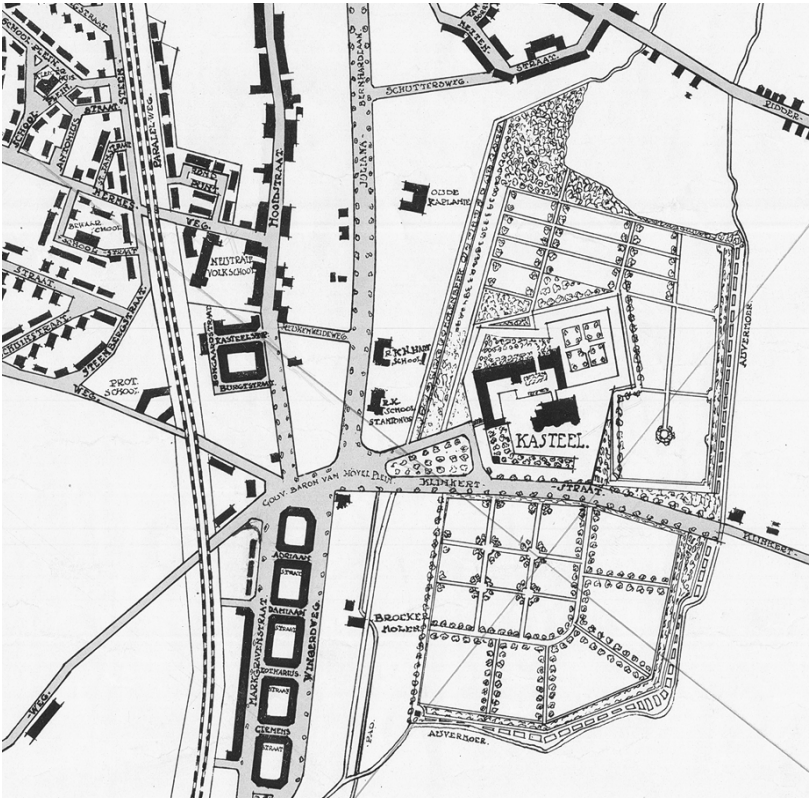

Dit artikel kwam tot stand dankzij het ijverige speurwerk van Hein Bisschops, die vele uren in de archieven van Rijckheyt, RHCL in Maastricht en in het DSM-archief in Maastricht geneusd heeft en wetenswaardigheden uit het jubileumboek "1902. Staatsmijnen. 1952" uitgegeven bij gelegenheid van het 50 jarig Staatsmijnen jubileum in 1952.

VERBOEKET - HYPOTHEKEN & VERZEKERINGEN
Nieuwstraat 6A
6431 KT Hoensbroek
Tel.: 045- 5281760

Deze keer in plaats van de serie “Wie woar “t vreuger" een aflevering uit het boekje “Die van de Kouvender” van Jan Creusen.
Wij kregen de toestemming om enkele artikelen uit het boekje te publiceren, daarom hieronder deel 1.

Sinterklaas

Door Jan Creusen zg

Als ik aan Sinterklaas denk, is het net alsof er toentertijd veel minder daglicht was dan nu.
Natuurlijk zat hier een behoorlijke portie angst aan vast.
Angst voor het donker en angst voor Sint en Piet, die altijd als boeman werden voorgehouden.
Je kon zo braaf en volgzaam zijn tot in den treure, het hielp niets, de ouderen vonden toch foutjes en die zou Sinterklaas ook wel kennen.
Wat heb ik die man gehaat.
Je kon er donder op zeggen dat ik alle liedjes kende van de Goedheiligman, zelfs in drie coupletjes.

Telkens als ik zingen moest ‘s avonds, dan sloeg hij uit alle macht op deuren en ramen.
Onder dreigend gegrom rammelde hij soms ook nog met een ketting, alsof het nog niet genoeg was, de rotzak.
Later begreep ik dat het allemaal doorgestoken kaart was.
De buurman die deze lugubere geluiden produceerde heb ik daarna nooit meer kunnen uitstaan.
Er kwam goddank een einde aan deze kwelling, omdat hij eens uit puur enthousiasme te hard sloeg en een ruit verbrijzelde.
Wat werd vroeger toch op een rare manier met de angst van een kind omgesprongen.
Toen ik op een leeftijd kwam, dat men vreesde dat ik mijn geloof in de Sint helemaal dreigde te verliezen, besloten mijn ouders de Sint voor de laatste maal op huisbezoek te laten komen.
Dat was een kostbare zaak toentertijd.
Bovendien waren Sintuitrustingen nog niet zo makkelijk te krijgen.
In een van de vele materiaaldozen, we hadden thuis een modistenzaak, werd het pak met alle passende heiligheidsymbolen opgeborgen.

Ik neusde nogal graag in kisten en dozen, voortdurend op zoek naar geschikte spullen om mee te spelen.
In de week vóór Sinterklaas vond ik het pak, maar hield wijselijk mijn mond.
Ik moest elke avond vroeg naar bed, het lot van elke jongste in een gezin.
Die avond protesteerde ik niet.
‘n Half uur nadat ik welterusten had gezegd, werd er op de huiskamerdeur geklopt!
Mijn vader deed open en daar stond ik..., baard en snor onder de kin, de mijter tot over mijn oren en het pak was zo ruim dat ik meer van een theemuts weg had.
Mijn ouders waren even in paniek, mijn broers en mijn zuster gierden het uit en kwamen niet meer bij.
‘t Hele plan naar de knoppen.

SCHADENET - KOENEN
Breukerweg 178
6412 ZL Heerlen
Tel : 045-5215450

Dat is de reden waarom Sint Nicolaas maar één bezoek aan ons huis bracht en het was niet eens de echte.
Een stadssint bezat Hoensbroek toen nog niet.
De enige Sint die regelmatig terugkeerde, verscheen jaarlijks op het dak van magazijn De Vlijt, aan de Kouvenderstraat.
Daarbij trok deze, zelfs strooiende Sint, enorm veel belangstelling, ook van volwassenen.
Deze reageerden echter nog erger dan kinderen wanneer de Sint begon te strooien, ze liepen ons kinderen pardoes onder de voet.
Waaruit weer bleek dat deze crisistijd de mensen en hun gedrag behoorlijk kon veranderen. Tegenover het voor die tijd enorme gebouw van De Vlijt, lag een braakliggend stuk grond met zilverzand.
Het was daar waar elk jaar opnieuw de mensen in grote drommen het Sinterklaasgebeuren stonden af te wachten.
Plotseling verscheen de Sint, met zijn helpers, in het zicht van de schijnwerpers.
Ik weet niet of de heilige dakenstuntman hoogtevrees had, want het viel me telkens weer op dat hij op veilige afstand van de rand bleef.
Het gevolg was, dat het publiek nog verder achteruit week in de zandhoop om het tafereel beter te kunnen volgen.
De Sint en zijn pieten liepen op en af en gooiden snoepgoed, zover mogelijk tussen de mensen in het zand.
Het was dan al flink donker. Heel wat snoepgoed werd vertrapt in het zand of kon pas bij daglicht geoogst worden.
Wij kleineren werden menigmaal onder de voet gelopen en zwoeren wraak op die volwassenen uit andere buurten, die zelfs kinderen van hun snoep beroofden! Het kostte ons het volgende jaar weer een paar uur werk, maar we hadden een enorme voorpret.
Dat jaar vergeet ik nooit meer.

VAN OERS ASSURANTIËN
Kouvenderstraat 238
6431HK Hoensbroek
Tel : 045- 5212856

R. OFFERMANS - FYSIOTHERAPIE
Kouvenderstraat 111
6431HC Hoensbroek
Tel : 045-5220932

Wij stonden nu
sen het publie
een afstand h
feest te bekijk
Sint verscheen
schijnwerpers
het publi
week terug i
het zand. Er
ontstond
enige chaos.
Wij hadden
een groot
deel van de
zandhoop
voorzien van
valkuilen, ong
dertig centime
vuld met verse
lagen wel altijd
De volgende m

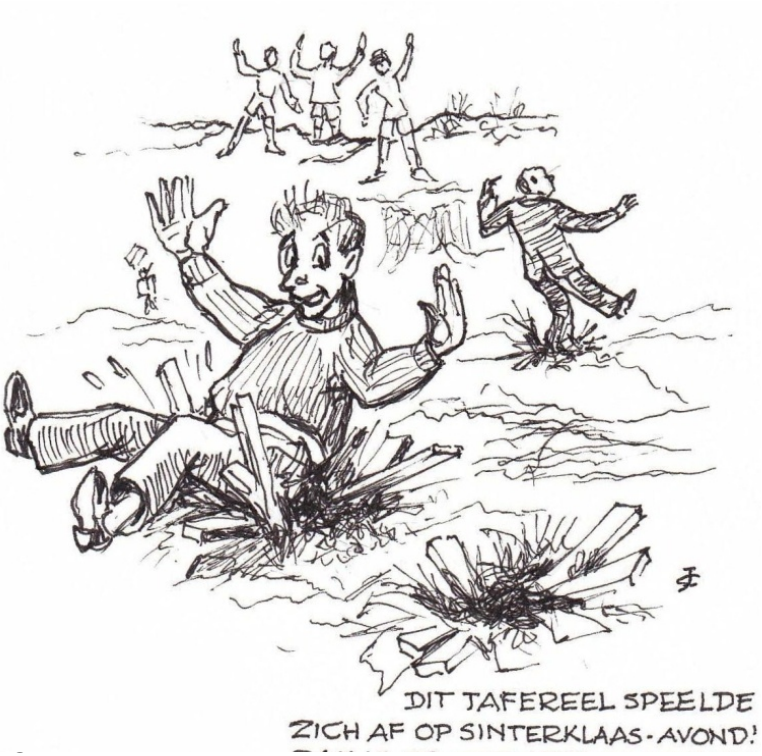

ons gemak het niet geraapte en keurig verpakte snoepgoed inpikken.
Veel meer dan in andere jaren, want nu kon je zien wat je raapte!

Is Uw interesse gewekt in nog meer verhalen van Jan Creusen? Die van de Kouvender is nog voor € 9,95 te koop bij The Read Shop in de Kouvenderstraat en bij onze penningmeester Hein Giesen aan het G.B. van Hövellplein.

IJssalon-Croissanterie De Oase
Kouvenderstraat 65
6431 HB Hoensbroek
Tel : 045- 5226558

Administratiekantoor Labor
Vloedstraat 34
6361 XH Nuth
Tel : 045-5650121

Sjterke

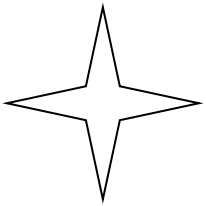

Kumt dich d"r mismood aa de priej
omdat al waste daes mislökt
höbste "t lestig in "t laeve
of gaeste onger zörg gebukt
da moste zieëker neet vergaete
dat mieë laed besjtaet nog dan "t dient
en dat aoch biej de zjwaorste laste
ummer nog "n sjterke sjient.

Went zoeväöl ummer mis gaet
en aoch haem is "t neet good
probeer da weer de rök te rechte
en verlees toch neet d"r mood
want jieëker hüske haat zien krütske
en va laed kriet jieëkeraen "t zient
laot vuëral neet nao om dra te dinke
dat aoch vuuër dich "n sjterke sjient.

Jieëker makt hiej op dit weltdael
waal "ns mit in al die jaore
dat nieks mit zit en al taege
-wat veulste dich da toch verlaore-
mer probeer da juus i dizze tieje
dekker "ns d"r aa te dinke
dat de blanke sjter va Bethlehem
ouch vuuër dich opnuuj zal blinke.

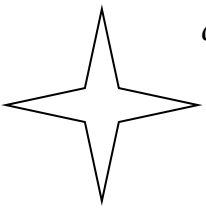

Math Mertens

Begunstigers:

Holtus Verzekeringen & Financieringen	**Hoensbroek**
M. L'Ortye	**Amstenrade**
Punctua & Partners - Accountants	**Hoensbroek**
The READ SHOP	**Hoensbroek**
C. van Tilburg	**Hoensbroek**
van Melick - Heerlijk uit Hoensbroek	**Hoensbroek**

L'Ortye

Ogenlust
BLOEMSIERKUNST
WWW.OGENLUST.COM

S. v Cleef - Café de Paardsstal
Slakkenstraat 80
6431 NK Hoensbroek
Tel : 045-5213515

HOWA Binnenhuisdecoratie
Nieuwstraat 12-14
6431 KT Hoensbroek
Tel : 045- 5212900